

Asylyp öldürilen maýmynlar

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Asylyp öldürilen maýmynlar ASYLYP ÖLDÜRILEN MAÝMYNLAR

■ Türk deňizçiligi we maýmynlar

Osmanly türkmen döwletiniň maýmynlary deňiz flotiliýasynda ulanandygy we janawarlary gämileriň bumyna çykarmak bilen şöwür çekdirendigi öňden bári mälimdir. Orta Ýer deňzini hakyky türk deňzine öwren Osmanlylar aýratynam Soltan Baýezit II-den soň gämi önümçiligi we deňiz ýörişleriniň inçe sungaty bilen giňden meşgullandylar. Şol bir wagtyň özünde, uzak aralykdan görme ukyby bolan ýörite taýýarlykly maýmynlaryň hyzmatyndan hem giňden peýdalanylyp başlandy. Gysgaça aýdylanda, osmanly deňizçileri maýmynlary dürbi ýa-da teleskop deregne ulanýardylar. Demirgazyk Afrikadan getirilen iri-iri maýmynlar Gelubolu we Stambul gämi ussahanalarynda belli bir wagt okadylandan soň, söweşjeň gämilerde gözçi edilip gulluga alynýardy. Ynha, şeýle çynlakaý taýýarlykdan geçen gözçi maýmynlar gämileriň bumlaryna we burnuna çykarylyp, gözýetime esewan edýärdiler, aýyk deňizde özlerine tarap ýakynlaşýan gämi göze ilen badyna özlerine mahsus usulda derhal aşak inip, gerekli çäreleriň alynmagyna ýardam edipdirler.

Öňki Stambulyň Galata raýonynda iki köpriniň aralygy ýelken, tanap, tros, gara sakgyç (mazut), çelek... ýaly deňizçilik harytlarynyň satylýan ýeridi. Gazy köprüsiniň başynda, Sokully Mämmed paşa metjidiniň (Azamgapysy metjidi) ýakynynda bolsa maýmyn dükany bar eken. Dükanda ýolagçy we söwda maksatly gämiler üçin taýýarlanan maýmynlar satylypdyr.

■ «Maýmynhor ymamýň» gazaby

Soltan Myrat III-iň mugallymy bolup, soňra Rumeliniň goşun kazysy bolup işlän Molla Abdylkerim efendi tutanýerli, gaharjaň, edesi gelyän işini soňuna çenli etmän goýmaýan, patyşanyň ýanyndaky sylag-sarpasyna daýanyp, hiç kimden

çekinmeyän adam bolupdyr. Ol owadan labzy bilen metjitde wagyz edende namaz okamaga gelen jemagaty agzyna aňk edip bilýän suhangöý adam eken. Günlerde bir gün ol kitap okap otyrka «maýmyn jynsy gatnaşyga sebäp bolup biler» diýen setiriň üstünden barypdyr, gahar-gazapdan ýaña ot bolup tutaşan Molla Abdulkerim münlerçe adamy yzyna salyp, dessine Azamgapysy bazaryna barypdyr we maýmyn satylýan dükanlaryň üstüni basypdyr. Dükanlarda näçe maýmyn bar bolsa, hemmesini şol ýerdäki agaçlardan asdyryp, ölüm jezasyny beripdir. Bu wakadan soň Molla Abdylkerime «Maýmynhor ymam» lakamy berlipdir. Waka barada saklanyp galan bir ýazgyda şeýle diýilýär: «Hijri 999-njy ýylda Stambul meýdançalarynda ähli uly agaçlaryň şahasy maýmyndan miwe getiren agaçlara dönüpdi. Halka göz bolsun diýip, iri maýmynlara aýratyn jeza beriş sahnasy gurnalýardy. Abdulkerim atyna atlanyp, etrapma-etrap aýlandy we asyljak maýmynlaryň ýüpüni öz eli bilen çekdi. Şeýle geňsi hüý-häsiýetu bolan kazynyň oňar taraplary-da bardy. Meselem haýyr-sahawat işlerini etmegi gowy görerdi. Gaýry müslimlere (musulman dällere) garşy aňyrdan gelýän çuňňur ýigrenji we kinesi bardy. Günlerde bir gün onuň küýüne hristianlary we ýewreýleri ýepbeklemek düşdü. Şol wagtlar her din wekiliniň aýry reňkli serpuşlary bolupdyr. Hristianlar gök, ýewreýler sary tahýa geýipdirler. Molla Abdylkerim bularyň tahýalaryny gara er gyzyl reňke öwürdi.

Stambulyň Kasympaşa raýonynda oňler, häzirki «Deňiz» hassahanasynyň duran depesinden tä «Abdylla metjidine» we «Seýdi Aly Reýis metjidine» çenli ýewreý maşatlygy (gonamçylygy) bar eken, aşak eteklerinde bolsa musulman gonamçylygy bolupdyr. Abdylkerim ependi ýewreý gonamçylygynyň içinde bir metjit saldyrmagy netine düwüpdür. Yöne ýewreýleriň nägileligi sebäpli, muny hiç amala aşyryp bilenokdy. 1591-nji ýylda Abdylkerim ependi gurdurjak binasynyň ähli materiallaryny jemledi. Bir gije ýüzlerçe işçi birden herekete geçdi. Ertir irden turup görseler ýewreý gonamçylygynyň ýerine minaralyja metjdiniň durandygyny gördüler. Molla Abdylkerimiň bu gözsüz batyrlygyna, çakganlygyna haýran galdylar. Döwletiňem Abdylkerim mollanyň bu işini makullamakdan başga

alajy galmady. Hawa, häzirki «Ýel degirmeni metjidi» adyny göterýän metjit birwagtlar «Maýmynhor ymam» tarapyndan şeýdip gurulypdy. Molla Kerim metjit gurlandan iki ýyl geçensoň aradan çykypdyr we şol ýerdäki «Kasym Çawuş» gonamçylygyna jaýlanypdyr.

Ymam hezretleri ölen günü şäheriň ähli maýmyn söwdagärleri begençlerine bäs edibilmän baýram edipdirler».

Çeşme: «Taryh hazynasy» žurnalynyň 28.02.1951-nji ýyldaky sany. Geň-taňsy wakalar